

778

וועכנטעלעכע ציטונג "די נײַס פאָסט", דעם אַרגאָן פון די קלֿאָקמאָכער, גע-גרינדעט נאָך זיַּעד גרויסן שטראַיך, וווען סָאיַז געטאָפֿן געווארָן די גרויסע קלֿאָק-מאָכער-יְוִנִּיאָן. שפֿעטער, אָז די רעדאָקצֿיעַ האָט אַבָּער גענוּמָען צְבָיוֹן, אֵין קְאַרְיַין אלְס מִיטְאַרְבְּעַטְעַר אָזֶן רָעַדָּקְטָאָר פון דָעַר שְׂטָאָט-אַפְּטִילְוָנָג אֵין "פָּאַרְוּוּרְטָס". בשעת דָעַר שְׁפָאַלְטָוָנָג אֵין דָעַר יִדְישָׂעַר סָאַצִּילִיסְטִישָׂעַר פָּעַדְעָרָצְיעַ, 1921, וווען די לִינְקָעַ גְּרוּפָעַ מִיטְאַרְבְּעַטְעַר פון "פָּאָרְוּרְטָס" (צְבָיוֹן, דָּאָגָאָת, אַלְגִּין, נָאוּוִיך) זיַּגְעָן גַּעֲצָוָאָנָגָעָן גַּעֲוָעָן צּוֹ פָּאַרְלָאָזָן די צִיטָוָנָג, אֵין קְאַרְיַין אלְס מִיטְאַרְבְּעַטְעַר אֵין דָעַר פְּצָצְ'צָיטָה, דָעַר נָאָך גַּעֲוָעָן אַמְּתָאָרְבְּעַטְעַר פון דָעַר "פְּרִיְּהִיטָּה", ווֹאוּ צְ'אָ פָּאַרְעָפְּנָטְלָעַכְטָאָרְבָּטָאָס אַרְמָאָן אָס "דָעַר דּוּיטָעַר פָּאָדִים — פון רָעַ-וּאַלוֹצִיאָנָגָעָן יִדְישָׂן לְעָבָן אַמְּאָל אֵין רְוּסָלאָנד אָזֶן אַיצְט אֵין אַמְּטָרִיקָע" (אַנְהִיבָּרָאָס 1923) אָזֶן די אַזְוֹתָאָרִיוּרְטָע אַבָּער גַּעֲזָעָנָג פון דָעַר אַרְמָאָן פון קלֿעְמָעָנָס ווֹאָד "דָעַר נָגָעָר" — "אוִיס דָעַר לְעָבָן פון די פָּאָרְוּרְטָס". שְׁקָלָאָפְּטָעַ נָגָעָרָס אָזֶן ווֹיְסָעַ דּוֹשָׁעָנְטָלְ-לִיטָּפָעַן פון דָעַר סָאָוָטָה" (אַנְגָּעָה הַוְּבָּיָבָן אֵין נָוָמי — פון 7/22/1923), די אַבָּער הוּא צּוֹנְגָעַ פון דָעַר אַרְמָאָן פון אַפְּטָאָן סִינְקָלָעָר "דָעַר פָּרָאָזָאָקָאָטָאָר" — אוִיס דָעַר לְעָבָן פון די אַמְּטָרִיקָאָנָגָעָר אַרְבְּעַטְעַר אָזֶן פון דָעַר אַמְּטָרִיקָאָנָגָעָר "אָכְרָאנְקָעָה" (1923). עַד האָט אַוְיךָ גַּעֲשָׂרְבָּן לִידְפָּר אָזֶן סָקִיצָן אָזֶן אַבָּער גַּעֲזָעָזָטָס אַרְיִי ווּרְקָה, צְ'אָ פון סְקִיטָאַלְיעָץ, מַאֲקָסִים גָּאָרְקִי, לִידְעַר פון הַיְּנִירִיךְ הַיְּנִינָּע, פָּעָרְדִּינָּאָנד פְּרִילִיגְרָאָט (אוּיךָ אַנְגָּעָשְׂרְבָּן וַיְיִן בַּיְּאָגְרָאָפִיעָה — "דָעַר פָּאָעָטָה פון רָעַדָּאָלָזִיכָּאָן, / צָוָם 100-יעָהָה רִיגָּעָן יְוּבְּלָעָומָה פון פְּרִילִיגְרָאָט") — אַיְינָה "צּוּקוֹנוּפְּטָה" 1910, VII אָפָּ. האָט דּוּרָהָיְפָטָגָעָן גַּעֲשָׂרְבָּן אַפְּ לִילְפָוָט, אוּיךָ מַיְרָה מַיְרָה קְ-רָה. די לעַצְטָעַ יְאָרָן וַיְדַּזְּוֹן הערמָאָן קְ-רָה.

איַבְּעַר גַּעַלְאָזָן אַיְנָפְתָבְדִּיְיָ אַיְנָקָעַ חַיְבָרִים. זיַּגְעָן בָּרִידָעַר זַיְגָעָן גַּעַוְועַן דיַיְ רְבָנִים בְּגַנְצִיּוֹן קְיָ אֵין סִימְפָּעָרָאָפְּאָל אָזֶן רֵיְיָסָף קְיָ אֵין בָּאַכְמָוֹת. דָוָר רְבָנִיו וּסְוָרְיוּ, חִיְּ בִּיְיָ, סִילָּלָגִיסָּע שְׁרִיפְּטָן", 11.

קרעטשטיינְד גְּבָרִיאָלְ-הִידְשָׁ (15/1883 —) גַּעַבְּ אֵין רְיִגְעָן, לִיפְלָאָנד, בִּיְיָ פְּרִיְיָ גַּעַזְוָעָנָעָן עַלְטָעָרָן. האָט בְּאַזְוָכָט אַפְּרִיוֹאַטְצָ שְׁוָל אָזֶן גַּעַלְעָרָנָס הַעֲבָרְעִישָׁ בַּיִּים פָּאַטְעַר, הַעֲשָׂלָה.

אַלְיָהוּ קְיָ אָנְגָּעָן הַוְּבָּיָבָן צּוֹ שְׁרִיְבָּן אֵין דִּיְיִטְשָׁ אַלְס 13 יְעָרִיקָעָר יִנְגָּל אֵין רִיגְעָר דִּיְיִטָּשָׁ שַׁעַצְיָוָנָגָעָן אַפְּ דָעַר בְּלָאָנְדָעָר יִדָּיָה, יַוְגָּג אַרְיַיָּן אֵין דָעַר בְּוֹנְדִישָׁעָר בְּאָוּעָגָנוּג, אַרוֹמְגָעָפָאָרָן אֵין די אַינְטָעָר רְעָסָן פון דָעַר פָּאָרְטִיָּי אַיְבָּעָר לַיְטָע אָזֶן פּוֹילָן, עַטְלָעָכָעָיָר גַּעַזְעָסָן אֵין די טָוָהָמָס, זְוָרָנְאָלִיסְטִישָׁעָטָעָט טְעַטְּקִיָּיט אֵין יִדְישָׁ אַנְגָּעָה הַוְּבָּיָבָן 1905 אֵין דָעַר בְּוֹנְדִישָׁעָר פְּרָעָסָעָט ("וּוֹעַקְפָּרָה" — "פָּאָלְקָסְצִיְּטוָנָגָה" — "הַאָפְּנָוָנָגָה"), צְוּזָמָעָן מִיטָּהָה. נָאָמָּה בְּעָרָג אָזֶן דָוָד דְּרוֹק מִיטְגָּעָאָרָבָעָט אֵין דָעַר עַרְשָׁטָעָר יִדְישָׁעָר צִיטָוָנָג אֵין רִיגְעָר, "דִּיְנָאָצִיאָנָאָל-צִיטָוָנָגָה", אַרוֹיסְגָּעָבָן דָוָר אַיְינָעָם פון די אַנְגָּעָזְעָנָסְטָעָט בְּאַלְטִישָׁעָט בְּאָרָאָנוּגָעָן אַלְעָקָסְאָנְדָעָר גָּאָטָהָאָרָד פָּאָן בְּוֹדְבָּעָר (יְוִלִּי 1907). סְוָף 1906 אוִיסָּהָבָעָט גַּעַזְעָנָדָעָרט קִיְיָן אַמְּטָרִיקָעָה, האָט קְיָ זִיְרָבָעָט בְּאַטְיִילִיקָט אֵין דָעַר יִדְישָׁעָר סָאַצִּילִיסְטִישָׁעָטָעָט, וַיְיִדְוָד פְּינָסְקִיס "אָרְבָּיוּ-טְעָרָעָט", "צּוּקוֹנוּפְּטָה", "אִידְיִישָׁעָטְרָעָט", וּוּעָלָטָה, "פָּאַרְוּוּרְטָסָה", "חַזְאָרָהִיטָה", מַיְרָה נָוָיָה אַאֲ. זִינְטָסְעָטָעָטָמָה בְּעָרָ 1910 האָט עַד רָעַדָּקְטִירָט די

קרוצטשטיין — קראטשטיין — קראטשטיין

לייסטישן סטודענטנקרייז, דאן אָ יאָר
צײַיט געדינט אלס פֿרִיאוּוֹלִיקער אַיְזַ
מִילִיטָעָר אַיְזַ רִיגָּע, דָּעָרְבָּאָר שְׁטוּדִירֶט אַיְזַ
רִיגָּעָר פָּאַלִּיטָעָכְנִיקָּום, אַלְס מִיטְגָּלִיד פֿוֹן
אַסְּדִּישָׂעָר אַרְגָּאַנִּיזָּאַצְּיָע אַנְגָּעָפִירֶט אַ
פְּרָאַפָּאָגָאנְדָּעָה-קְרִיאֵין פֿוֹן סָאַלְדָּאַטָּן-חַאֲ-

ריִקְנְּגַעַצְיָוִן פֿוֹן דָּעָר לִיטָעָרְאַרִישָׂעָר טַעַ-
טִיקְיִיט אַוְן פֿוֹן דָּעָר אַרְבָּעָטָעָר-בָּאוֹזָעָגָוָנוֹג
אַוְן גַּעַוּוֹאָרָן אָ גַּעַשְׁעַפְטָסְמָאָן.
מִינְיָקָעָס "פְּסָח-בְּלָאָסָת", חַרְ-פָּ.

**קְרָעָמְעָן יַעֲקֹב (XII/29 1883 —
רִיאַה. אַיְלָה בְּלִיטָעָטָעָט שְׁקָא,**

ל

קרעטשטייר, גבריאל-הירש – (רגע. מז' 15, 1883 – ניו-יורק, יוני 5, 1938) – געלערטן אין אפריוואטער של. יונג געווַרְן אקטיווער בונדייט. עטלעכע יאָר געוזען אין טורמע פֿאָר פֿאָלִיטִישׁעֶר טעטיקייט. סוף 1907 אויסגעוֹאנְדְּעָרט קײַן אַמְּעָרִיקָע, געווַן אקטיוו אַין יִדִּיש-סְאָצִיאַלִיסְטִישׁעֶר אַרְבָּעָת. – אַנְגָּעוּהוּבָּן שְׂרֵיבָּן וְוי אַ 13-יִאָרִיךְעָרְ יִנְגָּל אַין דִּיגָּעָר דִּיטְשָׁע צִיְּטוֹנָגָן אַ"פְּ "דָעָר בְּלָאַנְדָּעָר יִידְּ". אַוִּיפְּ יִדִּיש דֻּבְּיוֹטִירֶט 1905 אַין דָעָר בְּוּנְדִּישָׁעָר פְּרָעָסָע – וּוּקָעָר. פְּאַלְקָס-צִיְּטוֹג, האָפָּנוּוג. 1907 מִיטְגָּעָאַרְבָּעָת (מייט ה.ד. נָאַמְבָּעָרָג אָוֹן ד. דְּרוֹוק) אַין דָעָר עַרְשְׁטָעָר יִדִּישָׁעָר צִיְּטוֹנָג אַין דִּיגָּעָר דַּיְ נָאַצְּיָאָנוֹאַל-צִיְּטוֹג. אַרְוִיסְגָּעָבָּן פָּוֹן בְּאַלְטִישָׁן בָּאָרָאָן אַלְעָקָסְאַנְדָּעָר גָּאָטהָאָרָד פָּאָן בְּהָדְבָּרָג. אַין אַמְּעָרִיקָע זִיךְ בְּאַטְיִילִיקָט אַין דָעָר יִדִּיש-סְאָצִיאַלִיסְטִישׁעֶר פְּרָעָסָע: ד. פִּינְסְקִיס אָרְבִּיטָר, צּוּקוֹנוֹפְּט. אִידְישָׁן אָרְבִּיטָר וּוּעָלָט, וּוּאֲרָהִיט. דָעָר אִידְישָׁעָר סְאָצִיאַלִיסְט. צִיְּטָן אַ"א. 1910 דָעָד' וּוּבָל פָּוֹן דַּי "קְלָאָקְמָאַכְעָר" דַּי וּנְיָעָ פָּאָסָט. 1911 גַּעֲוָרָן אַ מִטְאָרְבָּעָתָר, שְׁפָעָטָעָר נִיסְ-רְעַדָּאַקְטָאָר פָּוֹן פְּאָרוּוּנָרטָס. בָּעַת דָעָר שְׁפָאַלְטוֹנָג אַין דָעָר יִדִּישָׁעָר סְאָצִיאַלִיסְטִישׁעֶר פְּעַדְעָרָאַצְּיעָ, אַין 1921, אַין עָר אָוּוּק פָּוֹן פְּאָרוּוּנָרטָס (צְוּזָמָעָן מִיטְגָּעָאַרְבָּעָת לִינְקָעָ מִטְאָרְבָּעָתָרָס צְבִיָּן, רָאָגָּאָף, אָלְגִּין, נָאָוִיךְ) אָוֹן אַ קְוַרְצָעָ צִיְּטָן נָאָךְ דָעָם אַנְגָּעוּהוּבָּן מִטְאָרְבָּעָתָן אַין פְּרִיהִיט. אַין מִיטְן דַּי דְּרִיסִיקָעָר יִאָרָן זִיךְ אָוּמְגָעָקָעָרטָס צָוָם פְּאָרוּוּנָרטָס. קָרְאָט אָוִיסָעָר אַקְטָוּעָלָע אָוֹן סְאָצִיאַלִיסְטִישׁעָ אַרְטִיכְלָעָן גַּעֲשָׁרְבָּן אָוִיךְ סְקִיצָן אָוֹן לִידָעָר אָוֹן גַּעַמְאָכָט גַּרְעָסָעָר אַבְּעָרְזָעְצָוּנָגָן. אַין בְּוּנְדִּיסְטִישָׁן זָמְבָּב בְּלוּמָטָן אָוֹן פָּוֹנְקָפְּן (וּוּאָרְשָׁאָ, 1905) אַין דָא זִינְס אַ לִיד. אַין פְּרִיהִיט פְּאָרְעָפְּנְטָלְעָכָט אַ רָּאָמָן אַ"ט דָעָר רְוִיטָנָר פְּאָרָנָס – פָּוֹן רְעוּוּאַלְזִיכְיָאַנְעָרָן יִדִּישָׁן לְעָבָן אַ מָּאָל אַין רְוּסָלָאָנד אָוֹן אַיְצָט אַין אַמְּעָרִיקָע; דַּי אַוִּיטָאַרְיוֹזִירֶטָע אַבְּעָרְזָעְצָוָנָג פָּוֹן קְלָעָמָנָס וּוֹאָדָס רָאָמָן דָעָר נְעָגָנָר: א. סִינְקְלִינָרָס רָאָמָן דָעָר פְּרָאוֹוֹאַקָּטָאָר – אַלְעָ אַין 1923/24. אַיְבָּרְגָּעָז אַ רְיִי וּוּעָרָק פָּוֹן סְקִיטָאַלִיעָץ, מ. גָּאָרָקִי, לִידָעָר פָּוֹן ה. הִיְינָע, פ. פְּרִילִילִיגְרָאָט (אָוִיךְ אַנְגָּעוּשָׁרָבָּן זִינְזִינְ בִּיאָגְרָאָפִיעָאָרָן צּוּקוֹנוֹפְּט. 1910). פְּסָעוֹד' – הָעַרְמָאָן קִידָר, הָעַרְמָאָן בָּעָר, א. וּוּילִיקָאָן אָוֹן מְעַרְסָטָנָס לִילִיפָּט. וּוּאָס עָר הָאָט נָאָךְ גַּעַבְרָאָכָט פָּוֹן זִינְזִינְ – קָאָנְסָפִירָאַטִּיוּוּדָר אַרְבָּעָת אַין רְוּסָלָאָנד.

ז. רִיזְעָן, 3; י. חִיקְקָן, יִדִּישָׁע בְּלָעָטָר אַין אַמְּעָרִיקָע. נִיְיָ, 1946.
זֶ' 200, 216, 269; י.ש. הָעָרָץ, דַּי יִדִּישָׁע סְאָצִיאַלִיסְטִישׁעָ
בְּאַוּגָּנוּג אַין אַמְּעָרִיקָע. נִיְיָ, 1954. אַינְדָעָקָס; יִשְׂרָאֵל-אַרְכִּיוּן, יִיְוָאָ.

לען אין טקסט זוטר אונדו, פאנז אונדער זונז, זונז אונדער זונז.

דַּעַם פְּגַדֵּס בְּאָפָרִית פָּוֹן נְחוֹס י.

(פאבע)

א פערד, באמערכענדיג, זוי אפטטמאַל קומט אהויז
העד הינגערגער פוקס צום פיעער אויפֿן הויז
אין טיטען נאכט,
און קוּקֶט זִיך אָנוּם געטראגען אָנוּ פָּאַרְשְׁטָאַכֶּט
אין אלען זויטען,
זי שטעהַט ניט. זוער עס אָוּן פָּוֹן ווּוִיטָעָן —
האט קיינדיג די הוּי געטראַכֶּט:
„מִיד וּוֹאַנְדָּעַרְתָּ וּוֹאַסְמָכָי לְוִיטָעָן
אָוּן אַנְגָּעָנוּמָעָן, אָז דָּעַר פּוֹקָס אָוּן קָלוֹג.
אָוּן זִוְּין פָּאַרְשְׁטָאַנְד קִיְּין האַבָּעָר קָעָרָנְדָּעָל נִיט גַּעֲבָעָן,
אָז פָּאָר אַהֲנְדָּעָל צִי אַ דָּאָרָעָן הָאָן
אָוּן רָעַבְתָּ בְּיַי אַיְהָם צָו אַיְינְשְׁטָעַלְעָן אָוּן קָאוּן
זִוְּין לְעַבָּעָן...”

אָיך האָב נִיט קִיְּין פָּאַרְיְּבָעָל אוּפֿן פָּעָרְד,
זִוְּיל בְּהָאָב פָּוֹן גּוֹטָעָן פְּרִיְּנָד די זַעַלְבָּעָן רַיְּיד גַּעַהְעָרָט.
